

BOSNA I HERCEGOVINA
Institucija ombudsmena/ombudsmana
za ljudska prava
Bosne i Hercegovine

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Институција омбудсмена/омбудсмана
за људска права
Босне и Херцеговине

Специјални извјештај

о малољетничким браковима у Босни и Херцеговини

Бања Лука, јануар 2024. године

СПЕЦИЈАЛНИ ИЗВЈЕШТАЈ О МАЛОЉЕТНИЧКИМ БРАКОВИМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Бања Лука, јануар 2024. године

Издавач

Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине
78 000 Бања Лука/Академика Јована Сурутке 13
имејл: bl.ombudsmen@ombudsmen.gov.ba
www.ombudsmen.gov.ba

Координатори израде Извјештаја

Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине
Др Јасминка Цумхур
Нивес Јукић, дипл. правник
Др Невенко Врањеш

Радна група за израду Извјештаја

Андреа Чалук, координаторица радне групе и стручна савјетница у Одјелјењу за праћење остваривања права дјецe
Селма Јахић, стручна савјетница у Одјелјењу за праћење остваривања економских, социјалних и културних права
Ведрана Павловић, помоћница Омбудсмена и шефица Одјелјења за праћење остваривања права особа лишених слободе

Технички уредио

Драган Перић, шеф Одјелјења за информационе технологије

САДРЖАЈ:

1. УВОД	5
2. МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ ИЗВЈЕШТАЈА	7
3. ПРАВНИ ОКВИР	8
3.1. Међународно законодавство	8
3.1.1. Конвенција о правима дјетета	8
3.1.2. Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена	8
3.1.3. Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима	9
3.1.4. Општа декларација о људским правима	9
3.2. Законодавство у Босни и Херцеговини	9
3.2.1. Законодавство на нивоу Босне и Херцеговине	9
3.2.2. Законодавство на нивоу Федерације Босне и Херцеговине	10
3.2.3. Законодавство на нивоу Републике Српске	11
3.2.4. Законодавство на нивоу Брчко дистрикта Босне и Херцеговине	13
4. СИТУАЦИОНА АНАЛИЗА	15
4.1. Центри за социјални рад / службе социјалне заштите	15
4.1.1. ЈУ ”Кантонални центар за социјални рад” Сарајево	15
4.1.2. ЈУ “Центар за социјални рад” Бања Лука	16
4.1.3. Установа “Центар за социјални рад” Града Мостара	17
4.1.4. Одјељење за здравство и остале услуге, Пододјељење за социјалну заштиту Владе Брчко дистрикта БиХ	18
4.1.5. Јавна установа Центар за социјални рад Тузла	19
4.1.6. Јавна установа Центар за социјални рад Бијељина	20
4.2. Тужилаштва	20
4.2.1. Кантонално тужилаштво Кантона Сарајево	21
4.2.2. Окружно јавно тужилаштво Бања Лука	21
4.2.3. Кантонално тужилаштво Херцеговачко-неретванског кантона	21
4.2.4. Тужилаштво Брчко дистрикта Босне и Херцеговине	21
4.2.5. Кантонално тужилаштво Тузланског кантона	21
4.2.6. Окружно јавно тужилаштво Бијељина	22
4.3. Судови који раде на предметима малољетничких бракова у Босни и Херцеговини	22
4.3.1. Општински суд у Сарајеву	22
4.3.2. Основни суд у Бањој Луци	23
4.3.3. Општински суд у Мостару	23
4.3.4. Основни суд Брчко дистрикта Босне и Херцеговине	24
4.3.5. Општински суд у Тузли	24
4.3.6. Основни суд у Бијељини	24
4.4. Министарства унутрашњих послова	24
4.4.1. Министарство унутрашњих послова Кантона Сарајево	24
4.4.2. Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Полицијска управа Бања Лука	25
4.4.3. Министарство унутрашњих послове Херцеговачко-неретванског кантона	25
4.4.4. Полиција Брчко дистрикта Босне и Херцеговине	26
4.4.5. Министарство унутрашњих послова Тузланског кантона	26

4.4.6. Полицијска управа Бијељина	27
4.5. Одржани састанци са невладиним организацијама	27
4.5.1. Удружење “Центар за интегративну инклузију Рома и Ромкиња Отахарин” Бијељина	28
4.5.2. Ромски информативни центар “КАЛИ САРА”	28
5. ЗАКЉУЧАК	30
6. ПРЕПОРУКЕ	31
Анекс I– УПИТНИК УПУЋЕН НАДЛЕЖНИМ ОРГАНИМА	32

1. УВОД

Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине је независна институција, успостављена с циљем промовисања добре управе и владавине права, заштите слобода физичких и правних лица, како је гарантовано Уставом Босне и Херцеговине и међународним споразумима, а који се налазе у додатку Устава. На основу надлежности утврђених Законом о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, Омбудсмени развијају своје стратешке циљеве, како би се остварила мисија и визија Омбудсмена Босне и Херцеговине, а то су, између осталог, што ефикаснија заштита и промовисање људских права и сарадња с органима и институцијама Босне и Херцеговине, као и сарадња с невладиним организацијама и грађанима.

У складу са Законом о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, Омбудсмени, поред поступања по појединачним жалбама и регистрованим предметима, предузимају низ активности и мјера с циљем заштите и промоције људских права, од којих су свакако значајна истраживања о одређеним појавама, едукације, израда специјалних извјештаја, учешће на стручним скуповима на којим се расправља о људским правима уопште, давањем мишљења приликом израде закона, стратегија и слично.

С тим у вези, а када је ријеч о остваривању права дјече, Омбудсмени су на сједници одржаној дана 08.02.2022. године донијели закључак да у току 2022. године израде Специјални извјештај о малољетничким браковима у Босни и Херцеговини.

Омбудсмени у свом раду посебну пажњу посвећују заштити права дјече кроз рад Одјељења за праћење остваривања права дјече које дјелује од 2009. године. Рад Одјељења за праћење остваривања права дјече је у функцији заштите, остваривања и афирмације права и слобода дјече у складу са УН Конвенцијом о правима дјетета.

Посљедњих неколико година Омбудсмени указују да поштују значајне напоре надлежних нивоа власти како би најбољи интерес дјетета био схваћен и на одговарајући начин био имплементисан у домаће законодавство, али не у довољној мјери. Генерално мишљење Омбудсмена је да надлежне институције не посвећују довољно пажње заштити права дјече.

Омбудсмени Босне и Херцеговине нису имали појединачних жалби грађана и дјече које се тичу проблема малољетничких бракова, али су, због свог проактивног дјеловања, започели истраживање о проблематици малољетничких бракова током 2022. године.

У овом Специјалном извјештају јасно су истакнути циљеви истраживања и коришћена методологија при његовој изради, дат је приказ релевантног домаћег и међународног законодавства и приказ тренутног стања у овој области, на основу информација и података надлежних органа. Водећи се релевантним законодавством, резултатима истраживања и анализом свих прикупљених података, Омбудсмени у Извјештају износе

своја запажања и указују на забринутости, а полазећи од најбољег интереса дјетета, те надлежним органима упућују препоруке у циљу побољшања стања људских права.

Омбудсмени Босне и Херцеговине користе прилику да се захвале надлежним органима којима је упућен упитник на достављеним одговорима.

2. МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ ИЗВЈЕШТАЈА

Израда Специјалног извјештаја заснована је на принципу мониторинга стања, што укључује анализу релевантног правног оквира и анализу одговора достављених од стране центара/служби за социјални рад, тужилаштва, судова и полицијских управа.

У том смислу:

1. Извршена је анализа релевантног правног оквира, што обухвата анализу међународних стандарда и домаћег законодавства у овој правној области.
2. Центрима за социјални рад, тужилаштвима, судовима и полицијским управама са подручја Сарајева, Мостара, Тузле, Бања Луке, Бијељине и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине упућен је упитник¹ којим су тражени релевантни подаци за израду Извјештаја.
3. Одржан је састанак са представницима невладиних организација.

¹ Доступан на стр. 24.

3. ПРАВНИ ОКВИР

3.1. Међународно законодавство

Међународни документи којима се штите људска права полазе од основног принципа да сваки човјек има урођена, једнака, неотуђива и универзална права, која произлазе из достојанства свих људских бића. У оквиру међународних докумената, свакако је значајно указати на документе усвојене од стране Уједињених нација од којих је за конкретну проблематику релевантна Општа декларација о људским правима², Конвенцију о правима дјетета³, Конвенцију о укидању свих облика дискриминације жена⁴ и Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима⁵, те регионалне документе усвојене од стране Савјета Европе.

3.1.1. Конвенција о правима дјетета

Члан 19

“1. Државе-потписнице ће предузети све одговарајуће законске, управне, друштвене и образовне мјере да би се дијете заштитило од свих облика физичког, или менталног насиља, повреде или злостављања, занемаривања или немарног поступка, злоупотребе или експлоатације, укључујући и сексуално злостављање док је на бризи родитеља, законских старатеља или било које друге особе која се брине о дјетету.

2. Такве заштитне мјере треба да у одговарајућој мјери укључују и дјелотворне поступке на успостављању друштвених програма да би се пружила потребна подршка дјетету и онима који се брину о дјетету, као и других облика спречавања и идентификације, пријављивања, препоручивања, истраживања, лијечења и праћења случајева злостављања дјеце описаних раније и, када је то потребно, судско укључивање.”

3.1.2. Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена

Члан 16

“Државе чланице предузимају све одговарајуће мјере ради отклањања дискриминације жена у свим питањима која се односе на брак и породичне односе, а посебно осигуравају, на основу равноправности мушкараца и жена;

(а) једнако право на склапање брака;

² Усвојена је на Генералној скупштини Уједињених нација 10. децембра 1948. године.

³ Конвенција је усвојена од стране Генералне скупштине УН-а дана 20.11.1989. године, а ступила је на снагу 02.09.1990. године. Закон о ратификацији Конвенције о правима дјетета, Скупштина СФРЈ, Међународни уговори; 15/90 Босна и Херцеговина је чланица Конвенције по основу сукцесије од 01.09.1993. године.

⁴ Одобрена и предложена за потпис, ратификацију и приступање Резолуцијом Генералне скупштине; 34/180 од 18. децембра 1979. године, ступила на снагу: 3. септембра 1981. у складу са чланом 27 (1).

⁵ Усвојен и отворен за потпис, ратификацију и приступање Резолуцијом Генералне скупштине 2200А (XXI) од 16. децембра 1966.

(б) једнако право на слободан избор брачног друга и склапање брака само по слободној вољи и уз потпуну сагласност;

2. Вјеридба и ступање дјетета у брак не може имати никаквих правних посљедица, а предузеће се све потребне мјере, укључујући законодавне, ради утврђивања минималних година живота за склапање брака, као и увођење обавезе да се брак склопи у званичној матичној служби.”

3.1.3. Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима

Члан 10

“Државе чланице овог пакта признају да:

1. Треба да буде пружена што шира заштита и помоћ породици која је природни и основни саставни дио друштва, посебно за њено образовање и за оно вријеме за које она сноси одговорност за издржавање и одгајање дјеце о којима се брине. На склапање брака будући супружници морају слободно пристати.”

3.1.4. Општа декларација о људским правима

Члан 16

“1. Пунољетни мушкарци и жене, без икаквих ограничења у погледу расе, држављанства или вјероисповијести, имају право да склопе брак и да заснују породицу. Они су равноправни приликом склапања брака, за вријеме његовог трајања и приликом његовог развода.

2. Брак се може склопити само уз слободан и потпун пристанак лица која ступају у брак.”

3.2. Законодавство у Босни и Херцеговини

3.2.1. Законодавство на нивоу Босне и Херцеговине

Устав Босне и Херцеговине својим одредбама нормира да ће Босна и Херцеговина и оба ентитета осигурати највиши ниво међународно признатих људских права и основних слобода, а права и слободе предвиђене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и њеним протоколима директно се примјењују у Босни и Херцеговини и имају приоритет над свим осталим законима. Босна и Херцеговина је потписница свих међународних и регионалних инструмената о људским правима.

Законом о министарствима и другим органима управе Босне и Херцеговине прописано је да је Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине⁶ надлежно између осталог за послове држављанства, упис и евиденцију грађана, заштиту личних података, пријављивање пребивалишта и боравишта, личне исправе, путне исправе и поступак евиденције регистрације возила. Министарство правде Босне и Херцеговине надлежно је

⁶ Члан 15.

између осталог и за административне функције везано за правосудне органе на државном нивоу⁷ а праћење и провођење међународних конвенција и других докумената из области људских права и основних слобода, те промовисање и заштита личних и колективних људских права и слобода у надлежности је Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине.⁸

3.2.2. Законодавство на нивоу Федерације Босне и Херцеговине

Уставом Федерације Босне и Херцеговине је прописано да су федералне власти и кантони, између осталог, надлежни за провођење људских права и социјалне политике.⁹ У складу са потребама, претходне надлежности могу бити остварене заједнички или одвојено, или од стране кантона координисано од федералне власти. У погледу ових надлежности кантони и федерална власт договарају се на трајној основи.

Породичним законом Федерације Босне и Херцеговине¹⁰ прописано је да брак не може склопити особа која није навршила 18 година живота. Међутим, изузетно, суд може у ванпарничном поступку дозволити склапање брака особи која је навршила 16 година живота ако утврди да постоје оправдани разлози да је та особа тјелесно и душевно способна за вршење права и дужности које произлазе из брака и да је брак у њеном интересу¹¹.

У тим случајевима поступак давања дозволе за закључење брака спроводи се у складу са одредбама **Закона о ванпарничном поступку Федерације Босне и Херцеговине**¹² којим је прописано да суд одлучује о давању дозволе за закључење брака између одређених особа када је законом прописано да се брак између њих може закључити само на основу дозволе суда. Поступак за давање дозволе за закључење брака покреће се на приједлог малолетне особе. Приједлог за покретање поступка садржи личне податке о особама које желе да закључе брак, личне податке о родитељима предлагача, чињенице на којима се заснива приједлог и доказе о изнесеним чињеницама.

У току поступка суд ће на одговарајући начин испитати све околности које су од значаја за утврђење да ли постоји слободна воља и жеља малолетника да закључе брак, као и да ли је малолетна особа тјелесно и душевно способна за вршење права и дужности које произлазе из брака. Прије доношења рјешења суд ће прибавити налаз и мишљење здравствене установе и мишљење органа старатељства, саслушат ће предлагаче и особу с којом жели да закључи брак, родитеља или старатеља, односно усвојиоца предлагача, а по потреби може да изведе и друге доказе. Суд неће саслушати родитеља коме је одузето родитељско право, а оцијенит ће да ли ће саслушати родитеља који без оправданих разлога не врши родитељско право. Суд ће, по правилу, саслушати предлагача без присуства осталих учесника у поступку. Дужан је да утврди и лична својства, имовинско

⁷ Члан 13.

⁸ Члан 12.

⁹ Члан III. 2. а) и е) Устава Федерације Босне и Херцеговине.

¹⁰ "Сл. новине ФБиХ", бр. 35/2005, 41/2005 - испр., 31/2014 и 32/2019 - одлука УС.

¹¹ Члан 15.

¹² "Сл. новине Федерације БиХ", бр. 2/1998, 39/2004, 73/2005, 80/2014 - др. закон и 11/2021.

стање и друге битне околности које се односе на особу са којом предлагач жели да закључи брак. У поступку суд ће на одговарајући начин испитати оправданост приједлога водећи рачуна о остваривању циљева брака и о заштити породице, као и о важећим схватањима средине у којој живе особе које желе да закључе брак.

Рјешење о давању дозволе за закључење брака доставља се предлагачу и особи са којом предлагач жели да закључи брак, родитељима, односно старатељима предлагача и надлежном органу старатељства. Рјешење којим се одбија приједлог за давање дозволе за закључење брака доставља се предлагачу. Против рјешења којим се дозвољава закључење брака, жалбу могу да изјаве сви учесници у поступку, а против рјешења којим се одбија приједлог за давање дозволе жалбу може изјавити само предлагач.

Особе којима је дозвољено закључење брака не могу брак закључити прије правомоћности рјешења о давању дозволе за закључење брака. Приједлог за давање дозволе за закључење брака може се повући до правомоћности рјешења о давању дозволе за закључење брака.

Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине¹³ прописује да ће се пунољетна особа која изванбрачно живи с малољетником који није навршио шеснаест година живота казнити казном затвора од три мјесеца до три године. Наведеном казном казнит ће се родитељ, усвојилац или старатељ који малољетнику у животној доби између четрнаест и шеснаест година живота омогући изванбрачни живот с другом особом или га на то наведе, а ко ово кривично дјело учини из користољубља, казнит ће се казном затвора од шест мјесеци до пет година. Ако се склопи брак, кривично гоњење неће се подузети, а ако је подузето, обуставит ће се.

3.2.3. Законодавство на нивоу Републике Српске

Уставом Републике Српске прописано је да су грађани Републике равноправни у слободама, правима и дужностима, једнаки су пред законом и уживају исту правну заштиту без обзира на расу, пол, језик, националну припадност, вјероисповијест, социјално поријекло, рођење, образовање, имовинско стање, политичко и друго увјерење, друштвени положај или друго лично својство¹⁴. Породица, мајка и дијете имају посебну заштиту, брак и односи у браку и породици уређују се законом. Родитељи имају право и дужност да се старају о подизању и васпитању своје дјеце. Малољетници о којима се родитељи не старају, као и лица која нису у могућности да се сама старају о себи и заштити својих права и интереса, имају посебну заштиту.¹⁵

Породичним законом Републике Српске¹⁶ дефинисано је да брак не може закључити лице које није навршило 18 година живота али да из оправданих разлога суд може у ванпарничном поступку дозволити закључење брака малољетнику старијем од 16 година, ако утврди да је то лице тјелесно и душевно способно за вршење права и дужности које

¹³ "Сл. новине ФБиХ", бр. 36/2003, 21/2004 - испр., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 и 31/2023.

¹⁴ Члан 10.

¹⁵ Члан 36.

¹⁶ "Сл. гласник РС", број 17/23.

произлазе из брака. Прије доношења одлуке суд ће прибавити мишљење органа старатељства.¹⁷

Поступак за давање дозволе за закључење брака се проводи у складу са одредбама **Закона о ванпарничном поступку Републике Српске**¹⁸ по којем суд одлучује о давању дозволе за закључење брака између одређених лица када је законом прописано да се брак између њих може закључити само на основу дозволе суда. Поступак за давање дозволе за закључење брака покреће се на приједлог малољетног лица. Приједлог за покретање поступка садржи личне податке лица која желе да закључе брак, личне податке о родитељима предлагача, чињенице на којима се заснива приједлог и доказе о изнесеним чињеницама.

У току ванпарничног поступка суд ће на одговарајући начин испитати све околности које су од значаја за утврђивање да ли постоји слободна воља и жеља малољетника да закључе брак, као и да ли је малољетно лице тјелесно и душевно способно за вршење права и дужности које произлазе из брака. Прије доношења рјешења, суд ће прибавити налаз и мишљење здравствене установе и мишљење надлежног органа старатељства, саслушаће предлагача и лице са којим жели да закључи брак, родитеља или старатеља, односно усвојиоца предлагача, а по потреби може да изведе и друге доказе. Суд неће саслушати родитеља коме је одузето родитељско право, а оцијениће да ли ће саслушати родитеља који без оправданих разлога не врши родитељско право. Суд ће, у правилу, саслушати предлагача без присуства осталих учесника у поступку. Дужан је да утврди и лична својства, имовинско стање и друге битне околности које се односе на лице са којим предлагач жели да закључи брак. У поступку суд ће на одговарајући начин испитати оправданост приједлога водећи рачуна о остваривању циљева брака и о заштити породице, као и важећим схватањима средине у којој живе лица која желе да закључе брак.

Рјешење о давању дозволе за закључење брака доставља се предлагачу и лицу са којим предлагач жели да закључи брак, родитељима, односно старатељима предлагача и надлежном органу старатељства. Рјешење којим се одбија приједлог дозволе за закључење брака доставља се предлагачу. Против рјешења којим се дозвољава закључење брака жалбу могу да изјаве сви учесници у поступку, а против рјешења којим се одбија приједлог за давање дозволе жалбу може изјавити само предлагач.

Лица којима је дозвољено закључење брака не могу брак закључити прије правоснажности рјешења о давању дозволе за закључење брака. Приједлог за давање дозволе за закључење брака може се повући до правоснажности рјешења о давању дозволе за закључење брака.

Кривичним закоником Републике Српске¹⁹ прописано је да ће се пунољетно лице које живи у ванбрачној заједници са малољетним лицем узраста до 16 година, казнити новчаном казном или затвором до двије године. Наведеном казном казниће се родитељ,

¹⁷ Члан 36.

¹⁸ "Сл. гласник РС", бр. 36/2009, 91/2016 и 16/2023.

¹⁹ "Сл. гласник РС", бр. 64/2017, 104/2018 - одлука УС, 15/2021 и 89/2021.

усвојилац или старалац који малољетном лицу допусти да у ванбрачној заједници живи са другим лицем или га на то наведе, а ако је дјело учињено из користољубља, учинилац ће се казнити затвором до три године. Ако се брак закључи, гоњење се неће предузети, а ако је предузето, обуставиће се.

3.2.4. Законодавство на нивоу Брчко дистрикта Босне и Херцеговине

У Брчко дистрикту Босне и Херцеговине **Породичним законом Брчко дистрикта Босне и Херцеговине**²⁰ прописано је да брак не може закључити лице које није навршило 18 година живота. Из оправданих разлога суд може у ванпарничном поступку дозволити закључење брака малољетнику старијем од 16 година²¹.

Поступак за давање дозволе за закључење брака регулисан је **Законом о ванпарничном поступку Брчко дистрикта**²² те према истом основни суд одлучује о давању дозволе за закључење брака између одређених лица када је законом прописано да се брак између њих може закључити само на темељу дозволе суда. Поступак за давање дозволе за закључење брака покреће се на приједлог малољетног лица. Приједлог за покретање поступка, садржи личне податке о лицима која желе да закључе брак, личне податке о родитељима предлагача, чињенице на којима се заснива приједлог и доказе о изнесеним чињеницама. Суд ће на одговарајући начин испитати све околности које су од значаја за утврђивање да ли постоји слободна воља и жеља малољетника да закључе брак, као и да ли је малољетно лице тјелесно и душевно способно за вршење права и дужности које произлазе из брака. Прије доношења рјешења, суд ће прибавити налаз и мишљење здравствене установе и мишљење органа старатељства, саслушаће предлагаче и лице с којим жели да закључи брак, родитеља или старатеља односно усвојиоца предлагача, а по потреби може да изведе и друге доказе. Суд неће саслушати родитеља коме је одузето родитељско право, а оцијениће да ли ће саслушати родитеља који без оправданих разлога не врши родитељско право. Суд ће, по правилу, саслушати предлагача без присуства осталих учесника у поступку. Суд је дужан да утврди и лична својства, имовинско стање и друге битне околности које се односе на лице са којим предлагач жели да закључи брак. Суд ће у току поступка на одговарајући начин испитати оправданост приједлога, водећи рачуна о остваривању циљева брака и о заштити породице.

Рјешење о давању дозволе за закључење брака доставља се предлагачу и лицу са којим предлагач жели да закључи брак, родитељима односно старатељима предлагача и органу старатељства. Рјешење којим се одбија приједлог за давање дозволе за закључење брака доставља се предлагачу.

Против рјешења којим се дозвољава закључење брака, жалбу могу да изјаве сви учесници у поступку, а против рјешења којим се одбија приједлог за давање дозволе, жалбу може изјавити само предлагач. Лица којима је дозвољено закључење брака не могу брак закључити прије правоснажна рјешења о давању дозволе за закључење брака. Приједлог

²⁰ "Сл. гласник Брчко дистрикта БиХ", бр. 23/2007.

²¹ Члан 26.

²² "Сл. гласник Брчко дистрикта БиХ", бр. 5/2001, 36/2017 и 36/2017 - др. закони.

за давање дозволе за закључење брака може се повући до правоснажности рјешења о давању дозволе за закључење брака.

Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине²³ прописује да ће се пунољетно лице које ванбрачно живи с малољетником који није навршио шеснаест година живота, казнити казном затвора од три мјесеца до три године, истом казнит ће се родитељ, усвојилац или старалац који малољетнику који није навршио шеснаест година живота омогући ванбрачни живот с другим лицем или га на то наведе. Ко ово кривично дјело почини из користољубља, казнит ће се казном затвора од шест мјесеци до пет година. Ако се склопи брак, кривично гоњење неће се подузети, а ако је подузето обуставит ће се.

²³ "Сл. гласник Брчко дистрикта БиХ", бр. 19/2020 - пречишћен текст.

4. СИТУАЦИОНА АНАЛИЗА

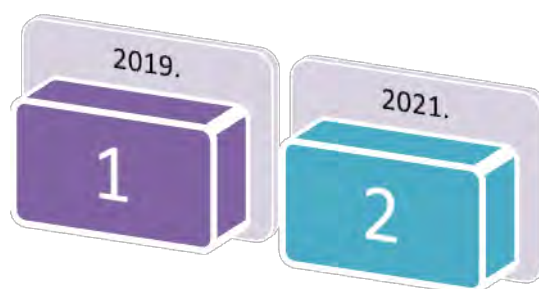
У овом дијелу представљају се одговори надлежних органа – центара за социјални рад/служби за социјалну заштиту, тужилаштва, судова и полицијских управа са подручја Сарајева, Бања Луке, Мостара, Тузле, Бијељине и Брчко дистрикта. Истраживање је спроведено за период 2019. година, 2020. година и 2021. година. Упитницима²⁴ су између осталог затражене информације које се односе на статистичке податке о броју закључених малољетничких бракова у траженом периоду, број поднесених кривичних пријава и донесених тужилачких одлука, као и мишљења надлежних институција о питању потребе додатне едукације службеника у вези са наведеном проблематиком.

4.1. Центри за социјални рад / службе социјалне заштите

Анализом пристиглих одговора представљени су статистички подаци у вези са закључивањем малољетничких бракова, старосном доби приликом закључивања истих, затим ко и на који начин одржава контакт са малољетником и његовом породицом као и оцјена сарадње центра са надлежним тужилаштвима и судовима.

4.1.1. ЈУ ”Кантонални центар за социјални рад” Сарајево²⁵

ЈУ ”Кантонални центар за социјални рад” Сарајево (у даљем тексту: Центар Сарајево) је јавна установа која има мултидисциплинарску структуру запослених. У 2019., 2020. и 2021. години овај Центар Сарајево није имао случајеве дјете која су малољетна ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом. У 2019. години једно дијете од 16 година и 6 мјесеци старости је закључило брак наконведеног поступка у складу са Породичним законом Федерације Босне и Херцеговине, док је исто у 2021. години учинило двоје дјете узраста од 16 и 17 година старости.

Слика 1. - Број дјете која су малољетна ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом.

С обзиром да не постоји законска обавеза за одржавање редовних контаката са малољетником који је ступио у брак ове контакте Центар Сарајево не одржава. Чланови мултидисциплинарног тима остварују контакте у зависности од проблема са којима се сусреће малољетник и породица. Контакт са породицом малољетника који је ступио у

²⁴ Анекс I – Упитници.

²⁵ Акт, број: 31-01/08-530-1321/22 од 23.06.2022. године.

брак се одржава по потреби и захтјеву малољетника и породице, а исти остварује педагог, психолог, социјални радник или правник у зависности од специфичности проблема особе или породице.

Сарадњу са надлежним тужилаштвом и судом Центар Сарајево оцјењује као веома добру.

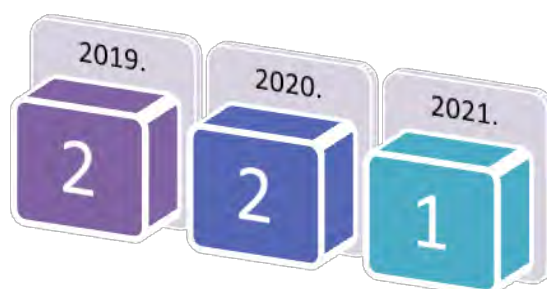
4.1.2. ЈУ “Центар за социјални рад” Бања Лука²⁶

ЈУ “Центар за социјални рад” Бања Лука (у даљем тексту: Центар Бања Лука) је јавна установа чија се организациона структура састоји од три Одјељења и то: Одјељење општих послова, Одјељење за породично правну заштиту, Одјељење за одрасла и стара лица и Јединица за интерну ревизију. Структура запослених, тачније стручних радника је сљедећа: дипл. социјални радник (37), дипл. правник (11), дипл. психолог (7), дипл. педагог (6), дипл. социјални педагог (1), дипл. социолог (1), дипл. дефектолог (1) и дипл. менаџер у социјалној политици (1).

Центар Бања Лука не посједује тачан број малољетника који живе у ванбрачним заједницама, одређене информације добије у случајевима малољетничких трудноћа те сматрају да постоји постоји “тамни” број малољетника који су засновали заједницу живљења.

У 2019. години Центар Бања Лука је поступао у два предмета која су се односила на четири малољетника која су ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом. Исти број предмета и малољетника поновио се у 2020. години, док су у 2021. години поступали у једном предмету који се односио на два малољетника.

У складу са Породичним законом Републике Српске у 2019. години брак су закључила два малољетника док су четири малољетника у 2020. години учинила исто, а у 2021. години дозвола за склапање малољетничког брака је добило двоје малољетника.

Слика 2. - Број дјеце која су малољетна ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом.

Узраст дјеце која су ступила у брак за период од 2019-2021. године је између 17 година и 17 година и 10 мјесеци.

²⁶ Акт запримљен путем електронске поште од дана 17.06.2022. године.

Контакти са малољетником који је ступио у брак се не одржавају. У току социјалне дијагностике за потребе издавања сагласности за склапање брака извршена провјера о потенцијалима породице и свеукупно социо-економском статусу породице, као и постојању ризика у погледу зрелости и развоја родитељских компетенција са једне, као и постојање ризика за здрав раст и развој дјетета са друге стране.

Само у ситуацијама уколико се процијени да постоје ризици у погледу родитељства у брачним односима, по службеној дужности или по заprimљеној пријави врши се надзор и подршка, породица се укључује у породично савјетовалиште или друге облике подршке и права из области социјалне и породичне заштите и покрећу пријаве по службеној дужности.

Центар Бања Лука има више запослених стручних радника на пословима психолошко-педагошке подршке и пословима за дјецу угрожену породичном ситуацијом. Контакте са породицама обављају углавном дипломирани социјални радници, дипломирани психолози и дипломирани педагози.

Центар Бања Лука сарадњу са надлежним тужилаштвом оцјењује као углавном задовољавајућу. У већини случајева који се односе на злоупотребе ванбрачне и брачне заједнице (заједница заснована под присилом) Центар Бања Лука оцјењује као добру сарадњу са судијама и истичу њихово добро познавање области заштите жртава од трговине људима. У мањем броју случајева на терену, без обзира на добро провођење поступка органа старатељства и полицијских службеника, приликом одлучивања по предмету пред надлежним судовима и тужилаштвима, дешава се да због непостојања свијести о злоупотреби брачне и ванбрачне заједнице, поступци бивају обустављени. Разлози за обуставу поступка су најчешће непостојања доказа или се пресуда преиначи у казнено дјело нижег ранга нпр. кривично дјело трговине људима се преиначи у кривично дјело занемаривања и злостављања, односно радња чињења у радњу нечињења.

4.1.3. Установа “Центар за социјални рад” Града Мостара²⁷

Установа “Центар за социјални рад Града Мостара” (у даљем тексту: Центар Мостар) у својој организационој структури има тим који се састоји од социјалних радника, правника, психолога, педагога и др. У 2021. години Центар Мостар је забиљежио један случај дјетета од 16 година старости које је ступило у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом, а током 2019. и 2020. године Центар Мостар није регистровао наведене случајеве. У 2019. години једно дијете старости од 16 година је закључило брак након проведеног поступка у складу са Породичним законом Федерације Босне и Херцеговине док је у 2021. години исто учинило још једно дијете узраста од 17 година старости.

Центар Мостар одржава редован контакт, најчешће телефонским путем са дјететом које је ступило у малољетнички брак, а он се остварује посредством социјалних радника Стручног тима за заштиту малољетних особа.

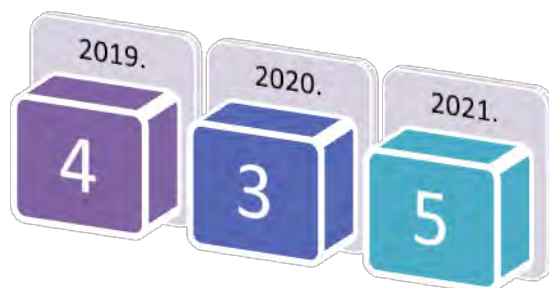
²⁷ Акт, број: 09-31-2305/22 од 22.06.2022. године.

Контакти са породицом малољетника који је ступио у брак одржавају се по потреби најчешће телефонским путем, такође посредством социјалних радника Стручног тима за заштиту малољетних особа.

Сарадња са надлежним тужилаштвом и судом је оцијењена као задовољавајућа.

4.1.4. Одјељење за здравство и остале услуге, Пододјељење за социјалну заштиту Владе Брчко дистрикта БиХ²⁸

Одјељење за здравство и остале услуге, Пододјељење за социјалну заштиту Владе Брчко дистрикта БиХ (у даљем тексту: Одјељење Брчко дистрикта) посједује сазнање о броју малољетница које су постале родитељи из разлога што су се обратиле матичној служби због уписа дјетета. У 2019. години регистрована су 4 малољетника која су ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом, док су у 2020. години регистрована три случаја, а у 2021. години пет случајева.

Слика 3. - Број дјеце која су малољетна ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом.

У 2019. години два малољетника су закључила брак након проведеног поступка у складу са Породичним законом Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, док у 2020. години није било таквих случајева. Дозволу за склапање малољетничког брака у 2021. години је добио један малољетник.

Узраст дјеце која су ступила у брак за период од 2019-2021. године је 17 година.

Контакти са малољетником који је ступио у брак се не одржавају, а као разлози су наведени пресељење у други град и то што убрзо након закључења брака постану пунољетни. Контакт са породицом малољетника који је ступио у брак одржава се искључиво уколико се родитељ или лице које је закључило брак обрати за захтјевом за остваривање одређеног права или именоване посебног старатеља уколико постане родитељ прије пунољетства. Контакт остварује социјални радник по мјесној надлежности, а по потреби укључује се психолог и социјални педагог.

Одјељење Брчко дистрикта сарадњу са надлежним тужилаштвом и судом оцјењује као задовољавајућу.

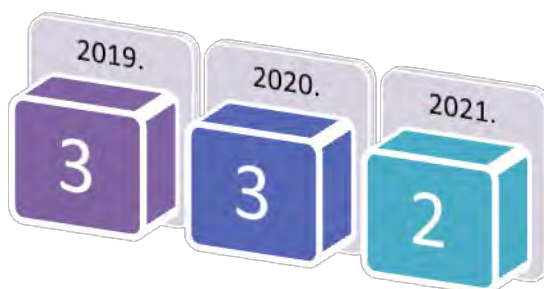
²⁸ Акт, број: 05-1270СШ-0002/22 од 20.06.2022. године.

4.1.5. Јавна установа Центар за социјални рад Тузла²⁹

Јавна установа Центар за социјални рад Тузла (у даљем тексту: Центар Тузла) своју дјелатност обавља преко основних организационих јединица – Служби, а то су: Служба социјалне заштите и старатељства, Служба финансијско – рачуноводствених послова, Служба правних и општих послова и Породично савјетовалиште.

У Служби социјалне заштите и старатељства обављају се сви послови из домена планирања развоја и остваривања свих видова социјалне заштите, дјечије и породичне заштите, послови стручне обраде захтјева по правима из ове области и рјешавање у првом степену, послови по питању старатељства, права цивилних жртава рата, као и други послови социјалне заштите утврђени законом. Службу социјалне заштите чине: руководиоца службе, психолог, педагог, психолог-педагог, правник, социолог, дефектолог, стручни сарадник за социјалну заштиту – социјални радник, референт за правне послове и административни службеник.

У 2019. и 2020. години Центар Тузла је регистровао по три случаја дјеце која су ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом, док су у 2021. години регистрована два таква случаја.

Слика 4. - Број дјеце која су малољетна ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом.

Дјеца која су ступила у малољетничке бракове у 2019. години били су узраста од 16 и 17 година, а у случајевима забиљеженим током 2020. године су били узраста од 17 година старости.

Контакти са малољетником који је ступио у брак одржавају се у зависности од ситуације, уколико се за то укаже потреба, а у правилу не, исти се остварује на начин да се обави разговор са члановима породице и млдб. особом. Приликом поступка за давање мишљења органа старатељства врши се процјена при којој стручни радници Центра упознају млдб. особу о свим правима и пружа јој се могућност савјетодавне помоћи у случају потребе. У већини случајева контакт са малољетником и његовом породицом остварује социјални радник, педагог-психолог или психолог.

Породици малољетника који је ступио у брак се понуди помоћ коју могу добити, али се дешава да млдб. особа промијени мјесто пребивалишта/боравишта. Приликом давања

²⁹ Акт за примљен путем електронске поште од дана 04.08.2022. године.

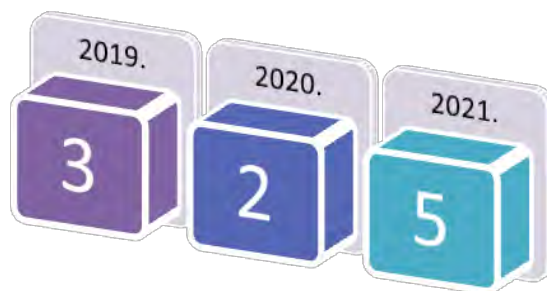
мишљења и стручне процјене органа старатељства узимају се у обзир све околности и уколико нема препреке за давање сагласности за закључење малољетничког брака, обично нема ни потребе за праћењем – надзором органа старатељства.

Сарадњу са надлежним тужилаштвом и судом Центар Тузла оцјењује као добру.

4.1.6. Јавна установа Центар за социјални рад Бијељина³⁰

Јавна установа Центар за социјални рад Бијељина (у даљем тексту: Центар Бијељина) је у 2019. години је регистровао три случаја дјеце која су ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом док је у 2020. години двоје дјеце учинило исто, а у 2021. години петоро дјеце.

Дјеца која су ступила у малољетничке бракове у 2019. години били су узраста од 16 и 17 година, у 2020. године дијете је имало 17 година старости, а у 2021. години радило се о дјечи узраста од 16 и 17 година.

Слика 5. - Број дјеце која су малољетна ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом.

Контакти са малољетником који је ступио у брак одржавају интензивно са неком дјецом, а са неком не (само у случају да се сама јаве Центру Бијељина). Контакт се остварује у случају рађања дјеце у малољетничком браку, посебно уколико су породице процијењене као дисфункционалне. Исти се не остварују у случају када се процијени да је малољетник здрав, зрео и да има подршку породице поријекла. Контакт остварује избрани члан тима кога малољетник познаје. Са породицом малољетника остварује се контакт ради процјене, прикупљања информација и вођења поступка пред Центром, судом и тужилаштвом, а остварују га сви чланови тима у предмету на различите начине у појединим фазама, а све у зависности од процјене. Центар Бијељина сматра да је сарадња са надлежним тужилаштвом и судом добра.

4.2. Тужилаштва

Од надлежних тужилаштава затражено је достављање података у вези са бројем кривичних пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом, као информација да ли су и на који начин окончани поступци.

³⁰ Акт, број: 01-571.3-6/23 од 16.02.2022. године.

4.2.1. Кантонално тужилаштво Кантона Сарајево³¹ је у 2020. години запримило једну кривичну пријаву у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом док у 2019. години и 2021. години није запримило ни једну кривичну пријаву у вези са претходно наведеним.

Пред Кантоналним тужилаштвом Кантона Сарајево није у току ниједна истрага у вези са наведеним кривичним пријавама, те није донесена ни једна наредба о спровођењу истраге за период 2019., 2020. и 2021. година.

У 2020. години је донесена једна тужилачка одлука односно подигнута оптужница.

4.2.2. Окружно јавно тужилаштво Бања Лука³² је у 2019. и 2021. години запримило једну кривичну пријаву у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом, док у 2020. години није запримило кривичне пријаве у вези са наведеним.

Пред Окружним јавним тужилаштвом Бања Лука тренутно није у току ни једна истрага у вези са наведеним кривичним пријавама. Наредба о спровођењу истраге и коначна тужилачка одлука је донесена у једном предмету из 2019. године и једном предмету из 2020. године.

4.2.3. Кантонално тужилаштво Херцеговачко-неретванског кантона³³ за тражени период (2019. године, 2020. година и 2021. година) није имало у раду кривичне пријаве које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључења истог пред матичном службом.

4.2.4. Тужилаштво Брчко дистрикта Босне и Херцеговине³⁴ је у 2020. години запримило двије кривичне пријаве у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом док у 2019. години и 2021. години није запримило ни једну кривичну пријаву која се односи на наведено.

У вези са претходно наведеним кривичним пријавама истрага је у току у једном предмету по пријави из 2020. године, док је у једном предмету у 2020. години донесена коначна тужилачка одлука те је против једног лица подигнута и потврђена оптужница.

4.2.5. Кантонално тужилаштво Тузланског кантона³⁵ је у 2019. години запримило 9 кривичних пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом, у 2020. години запримило 16 таквих кривичних пријава док је у 2021. години запримљено 12 кривичних пријава.

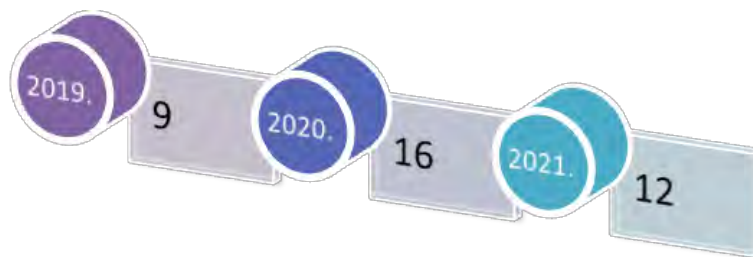
³¹ Акт, број: А-504/22 од 21.07.2022. године.

³² Акт, број: А-459/22 од 22.07.2022. године.

³³ Акт, број: А-918/22 од 22.07.2022. године.

³⁴ Упитник од дана 16.06.2022. године.

³⁵ Акт, број: А-372/22 од 24.10.2022. године.

Слика 6. - Број поднесених пријава у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом.

Сви предмети у вези са наведеним кривичним пријавама из 2019. године и 2020. године су окончани, док је у једном предмету из 2021. године истрага у току.

У вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2019. је донесена једна наредба о спровођењу истраге, у 2020. години седам, а у 2021. години шест наредби о спровођењу истраге.

Коначна тужилачка одлука у вези са кривичним пријавама које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом у 2019. години је донесена у 8 предмета, у 2020. години у 9 предмета и у 2021. години у пет предмета.

4.2.6. Окружно јавно тужилаштво Бијељина³⁶ у 2019., 2020. и 2021. години није запримило ни једну кривичну пријаву у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом.

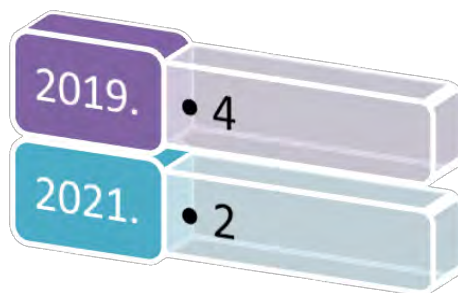
4.3. Судови који раде на предметима малољетничких бракова у Босни и Херцеговини

Упитником је затражено достављање података о броју ванпарничних поступака који су проведени на основу захтјева за давање дозволе за закључење брака, као информације о начину окончања наведених поступака.

4.3.1. Општински суд у Сарајеву³⁷ је у 2019. години провео четири ванпарнична поступка ради давања дозволе за закључење брака, док у 2020. години није било иницираних ванпарничних предмета чији је правни основ дозвола за закључење брака. У току 2021. године проведена су два ванпарнична поступка по захтјеву за закључење брака.

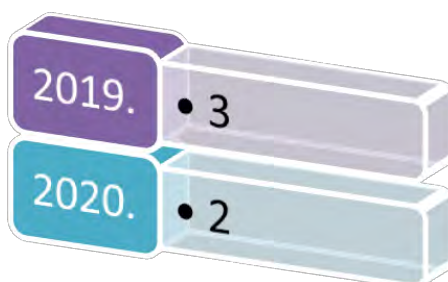
³⁶ Акт, број: А-56/23 од 06.02.2023. године.

³⁷ Акт, број: 065-0-СУ-22-001229 од 16.11.2022 године.

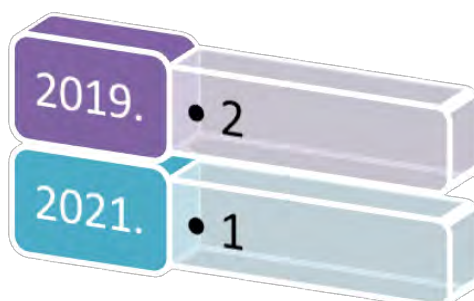
Слика 7. - Број проведених ванпарничних поступака ради дозволе за закључење малољетничког брака.

4.3.2. Основни суд у Бањој Луци³⁸ је током 2019. године провео три ванпарнична поступка ради дозволе за закључење малољетничког брака, од којих је у два случаја удовољено захтјеву за закључење брака, а у једном случају није удовољено захтјеву. У 2020. години проведена су два поступка давања дозволе за закључења малољетничког брака, од чега је у једном случају удовољено захтјеву, а у другом случају је захтјев одбијен. Током 2021. године није проведених ни један ванпарнични поступак за закључење малољетничког брака.

Слика 8. - Број проведених ванпарничних поступака ради дозволе за закључење малољетничког брака.

4.3.3. Општински суд у Мостару³⁹ је у 2019. године провео два ванпарнична поступка ради давања дозволе за закључење малољетничког брака, од којих је у једном случају удовољено захтјеву, а у другом случају није удовољено захтјеву. У 2020. години није проведених ни један ванпарнични поступак за закључење малољетничког брака, док је у 2021. години покренут један ванпарнични поступак и у том случају приједлог је одбачен.

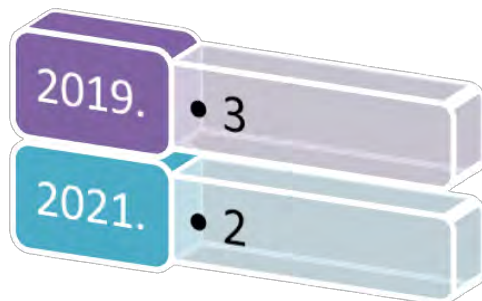

Слика 9. - Број проведених ванпарничних поступака ради дозволе за закључење малољетничког брака.

³⁸ Акт за примљен путем електронске поште од дана 15.07.2022. године.

³⁹ Акт за примљен путем електронске поште од дана 19.08.2022. године.

4.3.4. Основни суд Брчко дистрикта Босне и Херцеговине⁴⁰ у 2019. години провео је три ванпарнична поступка ради дозволе за закључење малољетничког брака, који су окончани на начин да је у свим случајевима удовољено захтјевима. У 2020. години није проведен ни један поступак, док су у 2021. години вођена два ванпарнична поступка за закључење малољетничког брака и у оба случаја је удовољено захтјеву.

Слика 10. - Број проведених ванпарничних поступка ради дозволе за закључење малољетничког брака.

4.3.5. Општински суд у Тузли⁴¹ је у 2019. години провео три ванпарнична поступка ради дозволе за закључење малољетничког брака, те је у свим случајевима удовољено захтјеву. Током 2020. и 2021. године није проведен ни један поступак ради давања дозволе за закључење малољетничког брака.

4.3.6. Основни суд у Бијелини⁴² у 2019. години провео је три ванпарнична поступка ради давања дозволе за закључење малољетничког брака и у свим случајевима је удовољено захтјеву. У 2020. години је проведен један ванпарнични поступак, у предмету је одређен застој док предлагатељица не наврши 16 година. Три ванпарнична поступка за закључење малољетничког брака су вођена у 2021. години и у два случаја је удовољено захтјеву, а у једном случају повучен је приједлог за давање дозволе за закључење брака.

4.4. Министарства унутрашњих послова

Надлежна Министарства унутрашњих послова/Полицијске управе су доставили информације у вези са бројем пријава које се односе на ступање малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом, као и о начину окончања тих поступка. Такође, затражено је мишљење у вези са потребом едукације полицијских службеника који раде на овим предметима.

4.4.1. Министарство унутрашњих послова Кантона Сарајево⁴³ у периоду од 2019., 2020. и 2021. године, нема евидентираних догађаја са обиљежјима кривичних дјела из области против брака, породице и омладине у складу са Кривичним законом Федерације Босне и Херцеговине, а која се односе на ступање малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом.

Када је у питању поступање у конкретним случајевима, полицијски службеници Управе

⁴⁰ Акт, број: 096-0-СУ-22-002732 од 22.07.2022. године.

⁴¹ Акт, број: 032-0-СУ-10-22-000 006 од 28.06.2023. године.

⁴² Акт, број: 080-0-СУ-23-000 097 од 25.01.2023. године.

⁴³ Акт, број: 02/1-3-24/23 од 22.03.2023. године.

полиције МУП-а Кантона Сарајево поступају у складу са Законом о кривичном поступку ФБиХ, као и у складу са Законом о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку ФБиХ. Осим наведеног, а у циљу заштите дјеце и малољетника у сарадњи са ОСЦЕ-ом у Босни и Херцеговини и свим ресорним министарствима Кантона Сарајево, Кантоналним тужилаштвом Кантона Сарајево и другим институцијама израђен је ”Протокол о сарадњи и поступању у случајевима противправног понашања на штету дјеце у Кантону Сарајево” и представља важан инструмент са јасно дефинисаним пословима за полицијске службенике Управе полиције МУП-а Кантона Сарајево.

У складу са Планом и програмом стручног усавршавања полицијских службеника Управе полиције МУП-а Кантона Сарајево одржавају се екстерне едукације полицијских службеника из области трговине људима, проблематике просјачења и др.

С тим у вези, Управа полиције МУП-а Кантона Сарајево исказује потребу за организовањем додатних едукација за полицијске службенике из предметних области, које би могле додатно утицати на професионалнији, квалитетнији и стручнији приступ наведеним негативним појавама у друштву.

Правилником о унутрашњој организацији Министарства унутрашњих послова Кантона Сарајево, број: 01-7-02-4934/21 од 16.02.2022. године, систематизовано је Одјељење за превенцију малољетничког преступништва, насиља у породици и рад полиције у заједници, у Канцеларији полицијског комесара Управе полиције МУП-а Кантона Сарајево, чиме је испуњена законска обавеза у складу са Законом о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине, а у полицијским управама су именоване контакт особе из области малољетничког преступништва (лиценцирани истражиоци за малољетничко преступништво) и контакт особе из области трговине људима. Управа полиције МУП-а Кантона Сарајево не исказује потребу за оснивањем посебних одјељења за поменуту проблематику.

4.4.2. Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Полицијска управа Бања Лука⁴⁴ у току 2019., 2020. и 2021. године није евидентирала пријаве које се односе на ступање малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом на подручју Полицијске управе Бања Лука.

4.4.3. Министарство унутрашњих послове Херцеговачко-неретванског кантона⁴⁵ је доставило податке за Полицијску управу Коњиц и Чапљину који у току 2019., 2020. и 2021. године нису евидентирали пријаве које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом.

Сматрају да је потребна додатна едукација полицијских службеника у вези питања присилних малољетничких бракова, трговином људима, проблематиком просјачења и слично.

⁴⁴ Акт, број: С/М-1-052-1339/23 од 05.04.2023. године.

⁴⁵ Акт, број: 02.02/1-03-12-415/23 од 18.04.2023. године.

Полицијска управа Мостар је доставила податке⁴⁶ да је у 2021. години имала двије пријаве које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом. Најчешћи подносиоци пријава које се односе на склапање присилних малољетничких бракова су родитељи. У конкретном случају обављен је разговор са малољетним особама уз присутност родитеља, који су упознати да малољетна особа не може законски ступити у брак без одобрења родитеља, а о свему је обавјештен Центар за социјални рад. Сматрају да је потребна додатна едукација полицијских службеника у вези питања присилних малољетничких бракова, трговином људима, проблематиком просјачења и слично, али и да није потребно оснивање нових одјељења у полицијским управама који би се бавили конкретно питањима присилних малољетничких бракова, трговином људима, просјачењем и слично.

4.4.4. Полиција Брчко дистрикта Босне и Херцеговине⁴⁷ у 2019. и 2020. години није имала отворених истрага у вези пријава које се односе на ступање малољетника у брак, без закључивања истог пред матичном службом.

Што се тиче 2021. године Полиција Брчко дистрикта БиХ је отворила три истраге у вези пријава ступања малољетника у брачну заједницу и том приликом је упутила извјештаје Тужилаштву Брчко дистрикта БиХ о предузетим мјерама и радњама. У вези са подношењем пријава које се тичу склапања малољетничких бракова, најчешћи подносиоци таквих пријава су родитељи и родбина.

Полицијски службеници Полиције Брчко дистрикта БиХ поступају по конкретним наредбама поступајућег тужиоца, те остварују сарадњу са свим релевантним институцијама које пружају подршку и заштиту малољетних лица, такође уколико се укаже потреба остварује се сарадња и са члановима уже породице.

По питањима потребе додатних едукација у вези склапања присилних бракова, трговине људима и проблематике просјачења неколико истражилаца Полиције Брчко дистрикта БиХ прошло је наведене едукације, али с обзиром да се ради о специфичној проблематици сматрамо да су потребне додатне едукације из ових области.

Полиција Брчко дистрикта БиХ, по Правилнику о систематизацији радних мјеста, у Јединици криминалистичке полиције има систематизована два Одсјека који се између осталог баве питањима присилних малољетничких бракова, трговином људима и просјачења, те стога сматрају да није потребно оснивање неких видова нових организационих јединица за истраге ове проблематике.

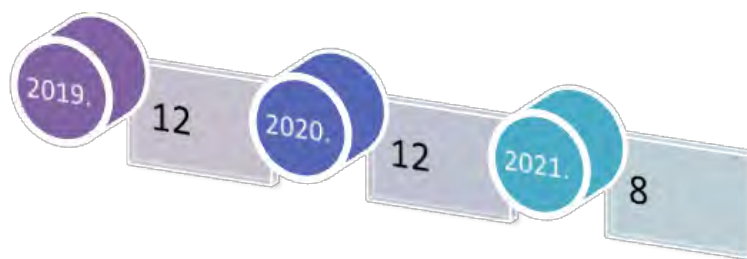
4.4.5. Министарство унутрашњих послова Тузланског кантона⁴⁸ је у 2019. и 2020. години имало по 12 пријава а у 2021. години 8 пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом. По свим пријавама истрага је окончана. Најчешћи подносиоци пријава које се односе на склапање присилних малољетничких бракова су родитељи, центри за социјални рад и здравствене установе.

⁴⁶ Акт, број: 02-02-5-1-296-1/23 03.04.2023. године.

⁴⁷ Акт, број 14.02.2-04.2-24404/23 од 31.03.2023. године.

⁴⁸ Акт, број: 08-06/3-3-45-64/23/АБ од 28.03.2023.године.

Службеници Министарства унутрашњих послова Тузланског кантона који раде по предметима склапања малољетничких бракова поступају по упутствима и у сарадњи са поступајућим тужиоцем Кантоналог тужилаштва Тузланског кантона и службеницима Центра за социјални рад, те након документовања догађаја Кантоналном тужилаштву Тузланског кантона просљеђују одговарајући извјештај. Сматрају да је потребна континуирана едукација службеника који раде по проблематици склапања малољетничких бракова, трговином људима, проблематиком просјачења и слично у смислу надоградње знања из наведене проблематике али и других полицијских службеника који се до сада нису сусретали са едукацијом на ову тему, као и службеника других институција који сарађују са службеницима Министарства унутрашњих послова Тузланског кантона у раду на документовању истакнутих догађаја. Није потребно оснивање нових додатних одјељења/одсјека који би се бавили стриктно склапањем малољетничких бракова, трговином људима, проблематиком просјачења и слично с обзиром да је Правилником о систематизацији Министарства унутрашњих послова Тузланског кантона то већ регулисано.

Слика 11. - Број поднесених пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом.

4.4.6. Полицијска управа Бијељина⁴⁹ у току 2019., 2020. и 2021. године није евидентирала пријаве које се односе на ступање малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом. Сматрају да није потребна додатна едукација полицијских службеника у вези питања присилних малољетничких бракова, трговином људима, проблематиком просјачења и слично. Кроз редовне службе раде на спријечавању просјачења и спроводе се акције у циљу спријечавања истог. Сматрају да није потребно оснивање нових одјељења који би се бавили конкретно питањима присилних малољетничких бракова, трговином људима, проблематиком просјачења и слично.

4.5. Одржани састанци са невладиним организацијама

Омбудсмени Босне и Херцеговине су мишљења да невладине организације имају битну улогу у нашем друштву те да кроз свој рад доприносе побољшању стања људских права у Босни и Херцеговини. Невладине организације које се баве овом проблематиком имају увид у стање на терену те је оцијењено да је потребно чути њихова искуства, мишљења и приједлоге за побољшање стања у вези са овом проблематиком. Представници Институције омбудсмена су одржали састанке са два удружења и то Удружењем “Центар

⁴⁹ Акт, број: 15-02/1-052-94/23 од 23.03.2023. године.

за интегративну инклузију Рома и Ромкиња Отахарин” Бијељина и Ромским информативним центром “КАЛИ САРА”.

4.5.1. Удружење “Центар за интегративну инклузију Рома и Ромкиња Отахарин” Бијељина⁵⁰

Представник Удружења “Центар за интегративну инклузију Рома и Ромкиња Отахарин” Бијељина (у даљем тексту: Удружење) између осталог је навео да је питање малољетничких бракова веома важна тема са којом се ово удружење дуго бави. Сматра да је кључно питање познавања и свијест институција шта су малољетнички бракови, шта је обичајно право а шта прописује закон. Од 2017. године су пријавили 24 случаја малољетничких бракова у Бијељини, од чега је само један или два спријечен од стране Центра за социјални рад и поред њихове благовремене пријаве. Истиче да се највише суочавају са тим да изостаје правовремена реакција институција у тренутку када треба да се закључи брак или када је он већ закључен. На примјер млдб. дјевојчица од 13 година је родила дијете у болници у којој нико о томе није обавијестио Центар за социјални рад, Полицију као ни Тужилаштво иако су то били у обавези да ураде. Мишљења је да постоји потреба за испитивањем ставова и познавањем институција о овој проблематици, те да се мора радити на едукацији и измјени ставова и подизању свијести, борби против дискриминације и антициганизма.

Представник Удружења похвалио је рад полиције, а посебно Државне агенције за истраге и заштиту иако сматра да немају добар резултат због недостатка сарадње са тужилашtvом. Са центрима за социјални рад ово Удружење нема задовољавајућу сарадњу, мишљења је да центри за социјални рад не раде у оквиру својих надлежности, позивају се на мањак капацитета, те доста тога остане не урађено. Сматра да је веома битно да дјеца остану у оквиру образовног система те у том смислу истиче да школа има важну улогу јер је дјецу која изађу из образовног система тешко даље пратити и она постају најчешће жртве рада на улици, просјачења и трговине људима кроз уговорене бракове.

4.5.2. Ромски информативни центар “КАЛИ САРА”⁵¹

Представница Ромског информативног центра “КАЛИ САРА” је између осталог навела да су права дјетета и малољетнички бракови у фокусу њиховог рада, те да су усмјерени на заштиту најбољег интереса дјетета. Сматра да приликом израде стратегија и акционих планова за сузбијање трговине људима проблем присилних малољетничких бракова није довољно наглашен или нису дефинисане конкретне активности. Приликом израде докумената потребно је посебно приступити питању превенције јер су проблеме идентификовали у свим заједницама. Има више случајева са којима су се сусретали у посљедње три године, као примјер навела је случајеве из Мостара, Сарајева и Тузле.

⁵⁰ Дана 19.12.2022. године је одржан састанак са представником Удружења “Центар за интегративну инклузију Рома и Ромкиња Отахарин” Бијељина Драганом Јоковићем.

⁵¹ Дана 15.12.2022. године је одржан састанак са представницом Ромског информативног центра “КАЛИ САРА” Санелом Бешић.

У Мостару су добили информацију од Центра за социјални рад да су млдб. дјевојчица и њен брат након што је утврђено да је породица дисфункционална и након што су родитељима одузета права на родитељско старање смјештена у дом за незбринуту дјецу који је отвореног типа. У конкретном случају надлежне институције нису урадиле добро свој посао па на примјер у наведеном дому нису могли дати информацију када је дјевојчица напустила установу и колико је времена прошло, као и кад су то пријавили Центру за социјални рад и полицији. Након пар мјесеци млдб. дјевојчица је приликом случајне контроле аутомобила у Средњобосанском кантону затечена са старијим мушкарцем, када је полицији изјавила да је силована и продата.

У наставку је навела случај који се догодио у Тузли, када су након дојаве ромског медијатора да се под кринком прославе рођендана одржава вјенчање, представници полиције, Центра за социјални рад и ромски медијатор зауставили свадбу.

У вези са случајем из Сарајева, школа је обавијестила Центар за социјални рад и министарство да млдб. дјевојчица мјесец дана не похађа наставу, представници центра су посјетили мајку која је изјавила да се кћерка налази код рођака и брине о болесној особи, чиме је поступак окончан. Послије извјесног времена дјевојчица је побјегла и потом пријавила полицији да је од стране мајке продата старијем мушкарцу. Поставља се питање зашто Центар није разговарао са дјевојчицом и зашто полиција није даље спроводила истрагу.

5. ЗАКЉУЧАК

Малољетнички бракови у Босни и Херцеговини могу се склопити само под условима предвиђеним породичним законима (ентитета и Брчко дистрикта БиХ) и то само у случају кад је малољетно лице навршило 16 година живота. Дозволу за склапање брака даје суд на захтјев малољетног лица те уз учествовање центра за социјални рад, који даје свој приједлог и мишљење, утврђује постојање услова за склапање брака, менталну и физичку спремност за брак, постојање оправданих разлога за закључење брака, водећи се при том заштитом најбољег интереса дјетета. Међутим, ову законску могућност никако не би требали повезати и доводити у везу са противзаконитим понашањима која се морају санкционисати, са напоменом да кажњавање треба бити усмјерено првенствено на пунољетна лица, посебно на родитеље који такву традицију, која није у складу са заштитом најбољег интереса дјетета, подржавају, потичу и реализују.

Омбудсмени истичу да велики проблем представљају присилни малољетнички бракови, јер су, нажалост, често дјечји бракови параван за трговину дјецом и друге врсте експлоатације које се повезују са трговином људима. Поразно је за друштво у цјелини, да постоје ситуације у којима родитељи не само да допуштају такве заједнице него и наводе дијете на склапање брака. Бројни случајеви уговарања малољетничких бракова, од којих многи остају неоткривени, указују да се на том подручју не подузима довољно како би се дјеца заштитила. Сиромашна дјеца, посебно дјеца припадници ромске заједнице, због специфичних традиционалних ставова, у великом су броју случајева посебно рањива група те су управо она високо на листи потенцијалних жртава трговања.

Омбудсменима је познато да је УН Комитет за права дјетета, на својој 2404. и 2405. сједници, разматрао шести периодични извјештај Босне и Херцеговине, те усвојио закључна запажања на 2430. сједници одржаној 27. септембра 2019. године. Руководећи се дефиницијом дјетета, односно да се дјететом сматра особа испод 18 година, из члана 1. УН Конвенције о правима дјетета, Комитет препоручује држави чланици да измијени породичне законе ентитета и дистрикта да би се уклонили сви изузеци који омогућавају закључивање брака за особе млађе од 18 година.

6. ПРЕПОРУКЕ

Анализом пристиглих одговора, уважавајући досадашња искуства у раду Омбудсмена по појединачним жалбама грађана у складу са овлашћењима из члана 32. Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине, доносе сљедеће препоруке:

- Влади Републике Српске, односно надлежним министарствима
 - Влади Федерације Босне и Херцеговине, односно надлежним министарствима
 - Влади Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, односно надлежним министарствима
1. Да размотре могућности уклањања изузетака који омогућавају закључивање брака за особе млађе од 18 година;
 2. Да предузму мјере у циљу обезбјеђења системске едукације полицијских службеника везану за проблематику малољетничких бракова;
 3. Да предузму адекватне мјере и радње како би се успоставила боља сарадња између надлежних тужилаштава, центара за социјални рад, судова и полиције;
 4. Да се кроз израду стратегија и акционих планова за сузбијање трговине људима посебно приступи питању превенције, те дефинишу конкретне активности везано за рјешавање проблема присилних малољетничких бракова;
 5. Да се предузму додатне активности у циљу измјене ставова и подизања свијести о проблематици малољетничких бракова, те борби против дискриминације.

Анекс I– УПИТНИК УПУЋЕН НАДЛЕЖНИМ ОРГАНИМА

Упитник за органе старатељства који учествују у раду са дјецом која ступају у малољетничке бракове у Босни и Херцеговини

Упитник је креиран с циљем добијања увида у стање у вези са малољетничким браковима у Босни и Херцеговини. Молимо Вас за искреност при давању одговора на питања, те да не прескачете питања, јер сваки Ваш одговор је важан. На питања одговарате тако што ћете заокружити један од понуђених одговора, а гдје је предвиђено уписати тражене податке на празну линију.

Хвала на сарадњи!

Институција омбудсмена/омбудсмана за људска права БиХ

ОПЋИ/ОПШТИ ПОДАЦИ О УСТАНОВИ	
Пуни назив установе:	
Ентитет/Дистрикт:	
Кантон:	
Директор установе:	
Организациона структура установе:	
Структура запослених:	
ДЈЕЦА И МАЛОЉЕТНИЧКИ БРАКОВИ	
Број дјеце која су малољетна ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом у 2019. години?	
Број дјеце која су малољетна ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом у 2020. години?	
Број дјеце која су малољетна ступила у брак без закључивања истог пред надлежном матичном службом у 2021. години?	
Број дјеце која су малољетна закључила брак наконведеног поступка у складу са Породичним законом ФБиХ, Породичним законом РС и Породичним законом БДБиХ у 2019. години?	
Број дјеце која су малољетна закључила брак наконведеног поступка у складу са Породичним законом ФБиХ, Породичним законом РС и Породичним законом БДБиХ у 2020. години?	

Број дјеце која су малољетна закључила брак наконведеног поступка у складу са Породичним законом ФБиХ, Породичним законом РС и Породичним законом БДБиХ у 2021. години?	
Узраст дјеце која су ступила у малољетнички брак у 2019. години?	
Узраст дјеце која су ступила у малољетнички брак у 2020. години?	
Узраст дјеце која су ступила у малољетнички брак у 2021. години?	
Да ли одржавате редовне контакте са малољетником који је ступио у брак?	1. ДА 2. НЕ
Уколико је Ваш одговор на претходно питање ДА, који је то вид остваривања контакта и колико често остварујете тај контакт? Описати.	
Уколико је Ваш одговор НЕ, наведите разлог.	
Која лица из Ваше установе остварују наведени контакт с малољетником? Да ли је то увијек исто лице за сваког малољетника?	
Да ли одржавате редован контакт с породицом малољетника који је ступио у брак?	1. ДА 2. НЕ
Уколико је Ваш одговор на претходно питање ДА, који је то вид остваривања контакта и колико често остварујете тај контакт? Описати.	
Уколико је Ваш одговор НЕ, наведите разлог.	
Која лица из Ваше установе остварују наведени контакт с породицом малољетника? Да ли је то увијек исто лице које остварује контакт с малољетником и породицом?	
Како оцјењујете сарадњу са надлежним тужилаштвом?	
Како оцјењујете сарадњу са надлежним судом?	

Упитник испунио/ла (име и презиме, образовање и позиција у установи):

Датум:

Упитник за судове који раде на предметима малолетничких бракова у Босни и Херцеговини

Упитник је креиран с циљем добијања увида у стање у вези са малолетничким браковима у Босни и Херцеговини. Молимо Вас за искреност при давању одговора на питања, те да не прескачете питања, јер сваки Ваш одговор је важан. На питања одговарате тако што ћете заокружити један од понуђених одговора, а гдје је предвиђено уписати тражене податке на празну линију.

Хвала на сарадњи!

Институција омбудсмена/омбудсмана за људска права БиХ

ОПЋИ/ОПШТИ ПОДАЦИ О УСТАНОВИ	
Пуни назив установе:	
Ентитет/Дистрикт:	
Кантон:	
ДЈЕЦА И МАЛОЉЕТНИЧКИ БРАКОВИ	
Број ванпарничних поступака ради дозволе за закључење малолетничког брака у 2019. години?	
Број ванпарничних поступака ради дозволе за закључење малолетничког брака у 2020. години?	
Број ванпарничних поступака ради дозволе за закључење малолетничког брака у 2021. години?	
Број предмета у којима је захтјеву удовољено у 2019. години?	
Број предмета у којима је захтјеву удовољено у 2020. години?	
Број предмета у којима је захтјеву удовољено у 2021. години?	
Број предмета у којима је захтјев одбијен у 2019. години?	
Број предмета у којима је захтјев одбијен у 2020. години?	
Број предмета у којима је захтјев одбијен у 2021. години?	

Упитник испунио/ла (име и презиме, образовање и позиција у установи):

Датум:

**Упитник за тужилаштва која раде на предметима малољетничких бракова у
Босни и Херцеговини**

Упитник је креиран с циљем добијања увида у стање у вези са малољетничким браковима у Босни и Херцеговини. Молимо Вас за искреност при давању одговора на питања, те да не прескачете питања, јер сваки Ваш одговор је важан. На питања одговарате тако што ћете заокружити један од понуђених одговора, а гдје је предвиђено уписати тражене податке на празну линију.

Хвала на сарадњи!

Институција омбудсмена/омбудсмана за људска права БиХ

ОПЋИ/ОПШТИ ПОДАЦИ О УСТАНОВИ	
Пуни назив установе:	
Ентитет/Дистрикт:	
Кантон:	
ДЈЕЦА И МАЛОЉЕТНИЧКИ БРАКОВИ	
Број кривичних пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом у 2019. години?	
Број кривичних пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом у 2020. години?	
Број кривичних пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом у 2021. години?	
Број предмета у којима је истрага у току, а у вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2019. години?	
Број предмета у којима је истрага у току, а у вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2020. години?	
Број предмета у којима је истрага у току, а у вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2021. години?	
Број предмета у којима је донесена наредба о непровођењу истраге у вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2019. години?	

Број предмета у којима је донесена наредба о непровођењу истраге у вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2020. години?	
Број предмета у којима је донесена наредба о непровођењу истраге у вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2021. години?	
Број предмета у којима је донесена коначна тужилачка одлука у вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2019. години?	
Број предмета у којима је донесена коначна тужилачка одлука у вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2020. години?	
Број предмета у којима је донесена коначна тужилачка одлука у вези са претходно наведеним кривичним пријавама у 2021. години?	

Упитник испунио/ла (име и презиме, образовање и позиција у установи):

Датум:

Упитник за полицијске управе које раде на предметима малољетничких бракова у Босни и Херцеговини

Упитник је креиран с циљем добијања увида у стање у вези са малољетничким браковима у Босни и Херцеговини. Молимо Вас за искреност при давању одговора на питања, те да не прескачете питања, јер сваки Ваш одговор је важан. На питања одговарате тако што ћете заокружити један од понуђених одговора, а гдје је предвиђено уписати тражене податке на празну линију.

Хвала на сарадњи!

Институција омбудсмена/омбудсмана за људска права БиХ

ОПЋИ/ОПШТИ ПОДАЦИ О УСТАНОВИ	
Пуни назив установе:	
Ентитет/Дистрикт:	
Кантон:	
ДЈЕЦА И МАЛОЉЕТНИЧКИ БРАКОВИ	
Број пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом у 2019. години?	
Број пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом у 2020. години?	
Број пријава које су поднесене у вези са ступањем малољетника у брак без закључивања истог пред матичном службом у 2021. години?	
Број предмета у којима је истрага у току, а у вези са претходно наведеним пријавама у 2019. години?	
Број предмета у којима је истрага у току, а у вези са претходно наведеним пријавама у 2020. години?	
Број предмета у којима је истрага у току, а у вези са претходно наведеним пријавама у 2021. години?	
Ко су најчешћи подносиоци пријава које се односе на склапање присилних малољетничких бракова (родитељи, родбина, комшије, познаници, НВО и сл.) ?	
Каква су Ваша поступања у конкретним случајевима?	

<p>Да ли сматрате да је потребна додатна едукација полицајских службеника у вези питања присилних малољетничких бракова, трговином људима, проблематиком просјачења и сл.?</p>	
<p>Да ли сматрате да је потребно оснивање нових одјељења у полицајским управама а који би се бавили конкретно питањима присилних малољетничких бракова, трговином људима, просјачењем и сл.?</p>	

Упитник испунио/ла (име и презиме, образовање и позиција у установи):

Датум: